

12 Yıllık Zorunlu Eğitim Döneminde Türk Eğitim Sistemi'nin Sayısal Görünümü

Barış Uslu

Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye

Sorumlu Yazar: Barış Uslu, barisuslu@comu.edu.tr

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Kaynak Gösterimi: Uslu, B. (2020). 12 yıllık zorunlu eğitim döneminde Türk Eğitim Sistemi'nin sayısal görünümü. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 16(2), 150-164. doi: 10.17244/eku.802696

Numerical Outlook of Turkish Education System in the 12-Years Compulsory Education Period

Barış Uslu

Department of Educational Sciences, Faculty of Education, Canakkale Onsekiz Mart University, Canakkale, Turkey

Corresponding Author: Barış Uslu, barisuslu@comu.edu.tr

Article Type: Research Article

To Cite This Article: Uslu, B. (2020). 12 yıllık zorunlu eğitim döneminde Türk Eğitim Sistemi'nin sayısal görünümü. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 16(2), 150-164. doi: 10.17244/eku.802696

12 Yıllık Zorunlu Eğitim Döneminde Türk Eğitim Sistemi'nin Sayısal Görünümü

Barış Uslu

Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5941-1507>

Öz

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de 12 yıllık zorunlu eğitimin uygulandığı 2012-13 – 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılları arası eğitime dair temel istatistiklerin bütünsel olarak incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, araştırma genel tarama modelinde tasarlanmıştır. Veriler, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Strateji Geliştirme Başkanlığı ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yayınlanan resmi istatistiklerden derlenmiştir. Analiz sürecinde, MEB bütçesi, okullaşma oranları, okul, şube, öğretmen ve öğrenci sayıları ile yükseköğretime geçen öğrenci sayılarına ilişkin bilgiler derlenmiş ve çeşitli hesaplamalarla elde edilen bulgular tablolarla veya grafiklerle özetlenmiştir. Analizlerin sonucu ilk olarak, MEB Bütçesi’nin 2019-2020 Eğitim ve Öğretim Yılı’nda 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı’na göre 2,64 kat artış gösterdiği belirlenmiştir. Bulgular ayrıca, 2012-20 arasında yıllara göre toplam öğrenci sayısının (ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim birlikte) birbirine yakın olduğunu ortaya koymaktadır. MEB Bütçesi’nden öğrenci başına düşen harcama miktarı ise, 12 yıllık zorunlu eğitim döneminde 2.940 TL’den 7.550 TL ’ye çıkmış olsa da Amerikan doları karşılığı olarak 2012-13 yılında 1.614 dolara denk gelen öğrenci başına eğitim harcaması, 2019-20 yılında 1.026 dolara gerilemiştir. Diğer taraftan, 12 yıllık zorunlu eğitim periyodunda şube ve öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayıları 15-30 öğrenci arasındayken, okul başına düşen ortalama öğrenci sayısı ilkökul (192-213 öğrenci) ve ortaokul (296-328 öğrenci) düzeyine kıyasla ortaöğretim düzeyinde (432-628 öğrenci) oldukça fazladır. Bu sonuçlar bir arada değerlendirildiğinde, hem şube hem de okul başına düşen öğrenci sayılarının daha da aşağıya çekilerek Türkiye’deki okullarda öğrenme ortamının genişletilmesi ve zenginleştirilmesi adına yeni okulların açılması ve/veya mevcut okulların fiziki yapısının geliştirilmesi ve doğal olarak bu okullarda görevli eğitimci sayılarında artış sağlanması için eğitim bütçesinin artırılması önemli görünmektedir. Ayrıca, son sınıftayken yükseköğretim sınavına başvuranlardan, yükseköğretimde bir programa yerleşemeyenlerin sayısı sürekli artış göstererek, 2012-13 – 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılları arasında 404.994’ten 608.521’e çıkmış görünmektedir. Yükseköğretime geçiş için bekleyen ve giderek genişleyen bu kitlenin azaltılması için yetkililer tarafından meslek yüksekokulları bağımsız yükseköğretim kurumları haline getirilip buldukları bölgenin öncelikli alanlarına yönelik programlar açılarak öğrenci kapasiteleri artırılabilir.

Makale Bilgisi

Anahtar kelimeler: 12 yıllık zorunlu eğitim, Milli Eğitim İstatistikleri, Sayısal görünüm, Türk Eğitim Sistemi, Zorunlu eğitim dönemi

Makale Geçmişi:

Geliş: 30 Eylül 2020
Düzeltilme: 25 Ekim 2020
Kabul: 4 Kasım 2020

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Not: Bu çalışmada, erişime açık Milli Eğitim İstatistikleri analize dahil edilmiş olup, veri derleme için ayrıca bir etik onay süreci işletilmemiştir.

İletişim/Contact: barisuslu@comu.edu.tr

DOI: <https://doi.org/10.17244/eku.802696>

Numerical Outlook of Turkish Education System in the 12-Years Compulsory Education Period

---

Abstract

The purpose of this research is to holistically examine the essential statistics between the 2012-13 – 2019-20 academic years in which the 12 years compulsory education has been employed in Turkey. In line with this purpose, the research was designed in general survey model. The data were retrieved from the official statistics published by the Strategy Development Unit, Ministry of National Education (MoNE) and the Centre for Student Selection and Placement. During the analysis, information about the MoNE Budget, schooling rates, the number of schools, classrooms, teachers, students, and also students who achieved to continue to the higher education level was gathered, and then the calculation results were summarised by tables and graphs. The analysis first showed that the MoNE Budget increased 2.64 times greater in the 2019-20 Academic Year than the 2012-13 Academic Year. In addition, the total number of students (in primary, middle, and high schools altogether) between 2012 and 2020 were relatively close in each year. During the same period of the 12 years compulsory education, despite the increase of expenditure per student from 2,940 TL to 7,550 TL, its US dollar equivalency of 1,614 in 2012-13 decreased to 1,026 US dollar in 2019-20. On the other hand, while the average number of students per classroom or teacher were 15-30 students, comparing the number of students per a primary (192-213 students) or middle (296-328) school, the number of students per a high school (432-628 students) was quite high. Considering these findings, to expand and enrich the learning environment of schools in Turkey by further decreasing the average number of students both for a classroom and school, it seems important to increase the educational budget for the establishment of more schools and/or further improvement of the physical structure in the existing schools, and naturally ensuring the employment of more teachers in these schools. Moreover, the number of students who could not achieve to continue to the higher education level during the first year in their secondary education graduate has chronically increased from 404,994 to 608,521 between 2012-13 and 2019-20 academic years. As a suggestion to minimize this continuously increasing student population expecting to attend higher education, the authorities can increase the student capacity in two-year vocational colleges by first re-organising these schools as independent higher education institutions and then establishing new degree programmes parallel to the areas of employment in the respective region.

Article Info

Keywords: Compulsory education period, National Education Statistics, Numerical outlook, Turkish Education System, 12 years compulsory education

Article History:

Received: 30 September 2020

Revised: 25 October 2020

Accepted: 4 November 2020

Article Type: Research Article

Extended Summary

'Receiving Education' is accepted in many international agreements (e.g. The Universal Declaration of Human Rights, UN or Convention on the Rights of the Child, UNICEF) as one of the basic human rights. Parallel to these international agreements in which Turkey is a participant country, the education right of Turkish citizens is clearly stated in the Constitution Law of the Republic of Turkey, as follows: "Nobody can be deprived of education and learning right... Education and learning... are carried out under the observation and control by the state... Elementary education is obligatory for all citizens, male and female, and is free in public schools" (article #42). Based on this basic right understanding, the Ministry of National Education (MoNE) provides education opportunities to the citizens through the model of 12 years compulsory education in Turkey. MoNE started this model of 12 years compulsory education (in the format of three levels as 4+4+4 years) in 2012-13 Academic Year. In this three-level model, there are 4 years primary school, 4 years secondary school, and 4 years high school periods. In this regard, observing quantitative changes since the beginning of 12 years compulsory education in practice can provide a possibility to evaluate the recent conditions of Turkish Education System by years. Accordingly, the purpose of this research is to examine holistically the essential statistics between the 2012-13 – 2019-20 academic years in which 12 years compulsory education has been employed in Turkey.

In line with this purpose, the research was designed in general survey model. The data were retrieved from the official statistics published by the Strategy Development Unit, MoNE and the Centre for Student Selection and Placement. During the analysis, information about the MoNE Budget, schooling rates, the number of schools, classrooms, teachers, students, and also students who achieved to continue to the higher education level were gathered, and then, using these data, educational expenditure per student, the number of student candidates remaining outside the education system, and the number of students could not continue to higher education institutions right after their high school graduate in each year were determined by various calculations. All findings retrieved from these data and calculations were summarised in tables and graphs.

The analysis first showed that the MoNE Budget increased 2.64 times larger in the 2019-20 Academic Year comparing to the 2012-13 Academic Year. However, it is seen that the portion of MoNE Budget within the Gross Domestic Product (GDP) and the Central Management Budget (CMB) of Turkey did not show a continuous increase by years; and more, the ratio of MoNE Budget within the GDP and CMB in 2019-20 Academic Year (as follows: 2.57% of GDP; 11.45% of CMB) decreased comparing to 2012-13 Academic Year (as follows: 3.03% of GDP; 11.76% of CMB). In addition, the total number of students (in primary, middle, and high schools altogether) between 2012 and 2020 are relatively close to each year. During the same period of the 12 years compulsory education, despite the increase of expenditure per student from 2,940 TL to 7,550 TL, their US dollar equivalency of 1,614 in 2012-13 decreased to 1,026 US dollar in 2019-20. On the other hand, while the average number of students per classroom or teacher were 15-30 students, comparing the number of students per a primary (192-213 students) or middle (296-328) school, the number of students per a high school (432-628 students) was quite high. Considering these findings, to expand and enrich the learning environment of schools in Turkey by further decreasing the average number of students both for a classroom and school, it seems important to increase the educational budget for the establishment of more schools and/or further improvement of the physical structure in the existing schools, and naturally ensuring the employment of more teachers in these schools.

Further, looking to the ratio of continuation (without interruption) from secondary education to higher education, the number of students registered in higher education programmes right after their high school graduation displays an up-and-down trend by years within the 12 years compulsory education period, 2012-13 – 2019-20 academic years. Moreover, the number of students who could not achieve to continue to the higher education level during the first year in their secondary education graduate has chronically increased from 404,994 to 608,521 between 2012-13 and 2019-20 academic years. As a suggestion to minimize this continuously increasing student population in front of the higher education institutions, the authorities can increase the student capacity in vocational higher schools by first designing these schools as independent higher education institutions and then establishing new degree programmes parallel to the prior areas of employment in the related region.

Giriş

Birçok uluslararası belgede 'Eğitim Alma', dünyaya gelen her insan için temel haklardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu temel hak anlayışına dayalı olarak, Türkiye'de 12 yıllık kademeli-zorunlu eğitim modeli kapsamında vatandaşlara eğitim imkânı sağlanmaktadır. 12 yıllık eğitim uygulamasının başından bu yana gerçekleşen sayısal değişim ise, Türk Eğitim Sistemi'nin son dönemdeki durumunu yıllara göre farklı açılardan değerlendirme olanağı sağlayacaktır.

İnsanlara verilen eğitim hakkı, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki [The Universal Declaration of Human Rights] 26. Madde'de "Herkes, eğitim hakkına sahiptir [Everyone has the right to education]" şeklinde uluslararası düzeyde ifade edilmiştir (UN, 1948). Benzer şekilde, UNICEF tarafından yayınlan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme [Convention on the Rights of the Child] kapsamındaki 28. Madde'de "Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle: (a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler [States Parties recognize the right of the child to education, and with a view to achieving this right progressively and on the basis of equal opportunity, they shall, in particular: (a) Make primary education compulsory and available free to all]" şeklinde çocukların eğitim hakkı yasal garanti altına alınmıştır (UN, 1989). Türkiye'nin de katılımcısı olduğu bu uluslararası anlaşmalara paralel şekilde, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sında 'Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi' bölümündeki 42. Madde'de "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz... Eğitim ve öğretim... Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır... İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır" ifadesi ile Türk vatandaşlarının eğitim hakkı açıkça belirtilmiştir (Resmi Gazete, 1982). Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Eğitim Sistemi'nin amaçlarını-ilkelerini belirleme ve işleyişini düzenleme yetkisi ve sorumluluğu yasal olarak Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) verilmiştir (Resmi Gazete, 1973).

MEB tarafından, ilköğretim eğitimi oldukça uzun bir dönem olan 1931-1997 arasında beş yıl olarak uygulanmıştır (Resmi Gazete, 1931). Ardından, MEB 1997-98 Eğitim ve Öğretim Yılı'ndan itibaren zorunlu eğitimi sekiz yıl olarak İlköğretim adıyla yürütmeye başlamıştır (Resmi Gazete, 1997). Son olarak, 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı'ndan başlayarak MEB tarafından 4+4+4 şeklinde kademeli bir model ile zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır (Resmi Gazete, 2012). Bu modelde, 4 yıl ilköğretim, 4 yıl ortaokul ve 4 yıl ortaöğretim kademeleri bulunmaktadır (MEB, 2012). Bu model ortaokul ile ortaöğretim düzeyleri için Açık Öğretim Ortaokulu ve Açık Öğretim Lisesi-Mesleki Açık Öğretim Lisesi alternatiflerini de içermekte olup, ortaöğretim düzeyindeki örgün eğitimi Genel Ortaöğretim ve Mesleki Ortaöğretim olarak iki alt gruptaki okullar çerçevesinde ele almaktadır (MEB, 2020). Kamuoyunda 4+4+4 sistemi olarak isimleşen bu eğitim modelinin uygulanmaya başladığı 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı sonrasındaki bazı dönemlere ait eğitim raporları (çeşitli sendika ve düşünce kuruluşları tarafından yayınlanan, bakınız: Çelik, Bozgeyikli, & Yurdakul, 2019; TEDMEM, 2020) kısmen 12 yıllık zorunlu eğitim sürecine yönelik sayısal bilgileri özetlese de 12 yıllık zorunlu eğitim uygulanan sürecinin tümünden ziyade bu raporlar genellikle ilgili eğitim ve öğretim yılı ile sınırlı çıkarımlar içermektedir. Diğer taraftan, 12 yıllık zorunlu eğitim modeline dair birçok basılı ve sosyal medya platformundaki tartışmaları inceleyen araştırmalar bulunmakla birlikte, akademik çalışmalarda daha çok eğitim sisteminin farklı paydaşlarının (okul yöneticileri ve öğretmenler gibi) bu yeni sisteme dair görüşlerine odaklanılmıştır.

Söz konusu çalışmalardan birinde, Akpınar, Dönder, Yıldırım ve Karahan (2012) 12 yıllık zorunlu eğitime dair resmi dokümanları ve medya yayınlarını içeriksel olarak analiz ederek 4+4+4 sistemini karşıt program bağlamında ele almışlardır. Bu araştırmacılar tarafından öne çıkan sonuçlar olarak, 4+4+4 sisteminin seçimlik dersler ile okullarda uygulanan eğitim programlarına esneklik sağlayabileceği ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlamada önemli bir adım olabileceği vurgulanmıştır. Bir başka çalışmada, Gün ve Atanur-Baskan (2014) 4+4+4 eğitim sistemine dair medyada yer alan haberler/makaleler ile üniversiteler, sendikalar ve düşünce kuruluşlarınca yayınlanan görüş yazılarını derlemişlerdir. Bu çalışmada ise, Akpınar ve diğerlerinin (2012) çıkarımlarından oldukça farklı olarak, ilgili araştırmacılar tarafından, medya yayınları ve kurumsal görüş açıklamalarında 4+4+4 sistemine yöneltilen eleştirilerin başında; herhangi bir ön çalışma yapılmadan, maliyet-fayda analizleri ele alınmadan, müfredat ve materyal hazırlıkları detaylandırılmadan, olası durumlar ve sorunlar üzerine akademik araştırmalar yapılmadan, pedagojik yönünden ziyade ideolojik yönü ağırlıklı bir sistem değişikliğine gidilmiş olmasının yer aldığı tespit edilmiştir. Günkör ve Göloğlu-Demir (2017) de 4+4+4 eğitim sistemine dair köşe yazılarını ve sendikalar ile üniversitelerin görüş beyanlarını incelemişlerdir. Bu araştırmacılar, derledikleri görüşlere dayalı olarak, 12 yıllık zorunlu eğitime dair uygulama öncesinde eğitimin farklı paydaş gruplarından görüş alınmadan ve geniş tabanlı sosyal bir uzlaşım olmaksızın hayata geçirilmiş olmasının ilerleyen dönemde yaygın sorunları beraberinde getirebileceğini ifade etmişlerdir.

Örs, Erdoğan ve Kipici (2013) ise yaptıkları çalışmada, 12 yıllık zorunlu eğitime dair eğitim yöneticilerinin görüşlerini 'okulun işlevi', 'öğretmen', 'öğrenci-veli ilişkileri', 'yönetici' ve 'yönetim sorunları' şeklinde beş alt başlıkta incelemişler ve Türkiye'deki sosyo-ekonomik hazır oluş düzeyinin 4+4+4 eğitim sistemine geçiş için yeterli düzey olmamasının yanı sıra yenilenen programların bireylerin ilgileri ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirmesini sağlayacak şekilde düzenlenmemiş olduğu sonucunu dile getirmişlerdir. Benzer şekilde, okul yöneticilerinin görüşlerine odaklanan çalışmalarında, Doğan, Uğurlu ve Demir (2014) 4+4+4 eğitim modelinin olumlu ve olumsuz etkilerini incelemişler ve bu model ile öğrencilerin aynı akran/yaş grubu içinde eğitim alacak olmalarına olumlu, branş öğretmenlerinin öğrenci seviyesine inme sorunu yaşasalar da aşabilecekleri düşüncesine hem olumlu hem olumsuz,

kadın öğrencilerin okullaşma oranlarında düşüş yaşanabileceği ihtimaline olumsuz etki grubunda yer vermişlerdir. Okul yöneticileri ile birlikte öğretmenlerin de görüşlerini inceledikleri çalışmalarında, Cerit, Akgün, Yıldız ve Sosyal (2014) 4+4+4 eğitim sisteminin uygulanmasına dair sorunları nitel veriler üzerinden değerlendirerek en fazla dile getirilen sorunun okula başlama yaşının aşağı çekilmesi olduğunu ve bunun sonucunda, öğrencilerin hazırbulunuşluklarının aynı sınıf içerisinde bile oldukça farklı düzeylerde olabileceğini ifade etmişlerdir. Epçaçan (2014) ise daha geniş bir katılımcı grubundan nicel veri toplayarak gerçekleştirdiği çalışmasında, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin 4+4+4 eğitim sistemine ilişkin görüşlerini incelemiş ve öğretmenlerin öğretim kademelerinin birbirinden ayrılmasını olumlu, 60 aylıkken okula başlayan öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yetersizliğini olumsuz olarak değerlendirirken okul yöneticileri tarafından farklı kademelerin aynı binayı paylaşmalarının ve seçmeli derslerin düzenlemesindeki eksikliklerin önemli sorunlar olarak vurgulandığını belirtmiştir. Bir diğer çalışmada da, Düşmez ve Bulut (2015) karma yöntem (nicel ve nitel) yaklaşımını kullanarak 106 okul yöneticisinin 12 yıllık zorunlu eğitime dair görüşlerini irdelemişler ve “(a) Fiziki altyapının yetersizliği, (b) Müfredatın yeterli olmayışı, c) Bölgelerarası sosyo-ekonomik farklılıklar ve imkân eşitsizliği, (d) Ailelerin sosyo-ekonomik bakımdan farklılıkları, (e) Materyal bakımından yetersizlikler belirtilmiştir” (s. 165) gibi nedenler ile 4+4+4 sistemi uygulamasının tam anlamıyla verimli ol(ma)madığını vurgulamışlardır.

Yukarıdaki çalışmalar bir bütün halinde ele alındığında, 4+4+4 eğitim modeli uygulamasının birçok farklı sorunsal yönünü açıkça ortaya koymaktadırlar. Yine de incelenen bu akademik çalışmalar 12 yıllık zorunlu eğitim dönemine yönelik herhangi bir sayısal bilgi sunmamaktadırlar. Sendikal bir eğitim raporu örneğinde ise, Çelik ve diğerleri (2019) tarafından 2014-18 arası beş yıllık öğrenci sayıları (ilköğretim ve ortaöğretim olarak), ortaöğretime kayıtlar (genel ve mesleki ortaöğretim olarak), 2018’e ait okullaşma oranları (yaş gruplarına göre) ve 2009, 2013 ve 2018’e ait ortaöğretim mezun sayıları, 2014-18 arası okul ve şube sayıları ve ortalama öğrenci sayıları (ilköğretim ve ortaöğretim olarak) ile 2015-19 arası beş yıllık MEB Bütçesi ve bu bütçenin Gayri Safi Yurt İçi Hasıla’ya (GSYH) oranı gibi bilgilere yer verilmiştir. TEDMEM (2020) raporunda da benzer şekilde, MEB Bütçesi ve GSYH ile Konsolide Bütçeye oranı, okullaşma oranları (yaş gruplarına göre), öğrenci başına yapılan harcamada son yıl artışı, ilköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde öğrenci, öğretmen, şube ve okul sayıları gibi bilgiler sunulmaktadır. Diğer taraftan, 4+4+4 modeline paralel olarak ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim ayrımını içeren, 12 yıllık zorunlu eğitim dönemine ait sayısal bir inceleme, Türk eğitim sisteminin niceliksel açıdan son durumunu belirlemenin yanı sıra dolaylı niteliksel göstergelere dair temel bilgiler de sunabilir. Böyle bir çalışma ayrıca, 12 yıllık zorunlu eğitim döneminde yıllara göre Türk Eğitim Sistemi’nde meydana gelen değişimleri ortaya koyarak, eğitim sisteminin fiziki altyapısı, eğitimci kaynağının durumu, okullaşma oranlarındaki yönelim, öğrenciler için ayrılan mali kaynak ve üst öğrenime geçişteki kayıplar gibi konulara dair sayısal bilgileri ele almayı sağlayabilir. Bu bağlamda; araştırmanın amacı, 12 yıllık zorunlu eğitimin uygulanmaya başladığı dönemden itibaren içinde bulunduğumuz 2020 yılına kadar, 4 yıllık ilkokul, 4 yıllık ortaokul ve 4 yıllık ortaöğretim düzeylerine ait temel sayısal çıktıları yıllara göre belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda, araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

2012-13 le 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılları arasında,

1. MEB bütçesi nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. öğrenci sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. MEB bütçesinin oransal durumu ve öğrenci başına düşen harcama miktarları nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. ilkokul düzeyinde okullaşma oranlarına göre eğitim sistemine dahil olan ve dışında kalan öğrenci sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir?
5. ilkokul düzeyinde okul, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir?
6. ortaokul düzeyinde okullaşma oranlarına göre eğitim sistemine dahil olan ve dışında kalan öğrenci sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir?
7. ortaokul düzeyinde okul, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir?
8. ortaöğretim düzeyinde okullaşma oranlarına göre eğitim sistemine dahil olan ve dışında kalan öğrenci sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir?
9. ortaöğretim düzeyinde okul, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir?
10. ortaöğretim düzeyinden yükseköğretime devam eden ve edemeyen öğrenci sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir?

Yöntem

Bu araştırma, 12 yıllık zorunlu eğitimin uygulandığı 2012-13 – 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılları arası MEB istatistiklerini bütünsel olarak incelemek amacıyla genel tarama modelinde tasarlanmıştır. Genel tarama araştırmalarında, konu edinilen olgular, özellikler, davranış(lar) ve/veya sayısal veriler mevcut durumları üzerinden betimlenmektedir (Özdemir, 2014). Bu tanım doğrultusunda, MEB bütçesi, okullaşma oranları, okul, şube, öğretmen ve öğrenci sayıları ile yükseköğretime geçen öğrenci sayılarına ilişkin bilgiler araştırma kapsamında yıllara göre çeşitli istatistikler ile betimlenmiştir.

Veri Seti

Araştırmada kullanılan veriler, MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yayınlanan resmi istatistiklerden derlenmiştir. Söz konusu MEB ve ÖSYM verileri, kamusal erişime açık olduğundan araştırma kapsamında veri toplama sürecine ilişkin ayrıca etik onay gerekmemiştir. Verilere 28.06.2020 tarihinde MEB web sayfası (<http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>) ve ÖSYM web sayfası (<https://www.osym.gov.tr/TR,19418/2020.html>) üzerinden erişilmiştir. Verilere erişilen tarihte, MEB bütçesi, okullaşma oranları, okul, şube, öğretmen ve öğrenci sayıları ile yükseköğretime geçen öğrenci sayılarına ilişkin en güncel bilgiler 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'na ait olup, yükseköğretime geçiş sınavına ilişkin son veri (Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) 2020 için) ÖSYM verilerinden edinilmiştir. Araştırmada yer verilen sayısal verilere dair istatistiki kaynaklar, aşağıda Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Araştırma kapsamında yer alan veriler ve kaynakları

Eğitim ve Öğretim Yılı	Veri	Veri Kaynağı	Erişim
2012-2013 – 2019-20	MEB Bütçesi	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2019/'20	http://sgb.meb.gov.tr
2012-2013 – 2019-20	MEB Okullaşma Oranı	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2019/'20	http://sgb.meb.gov.tr
2012-2013 – 2019-20	MEB Okul Sayısı	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2019/'20	http://sgb.meb.gov.tr
2012-2013 – 2019-20	MEB Şube Sayısı	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2019/'20	http://sgb.meb.gov.tr
2012-2013 – 2019-20	MEB Öğretmen Sayısı	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2019/'20	http://sgb.meb.gov.tr
2012-2013 – 2019-20	MEB Öğrenci Sayısı	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2019/'20	http://sgb.meb.gov.tr
2012	Yükseköğretime Geçiş	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2012-13	http://sgb.meb.gov.tr
2013	Yükseköğretime Geçiş	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2013/'14	http://sgb.meb.gov.tr
2014	Yükseköğretime Geçiş	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2014/'15	http://sgb.meb.gov.tr
2015	Yükseköğretime Geçiş	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2015/'16	http://sgb.meb.gov.tr
2016	Yükseköğretime Geçiş	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2016/'17	http://sgb.meb.gov.tr
2017	Yükseköğretime Geçiş	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2017/'18	http://sgb.meb.gov.tr
2018	Yükseköğretime Geçiş	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2018/'19	http://sgb.meb.gov.tr
2019	Yükseköğretime Geçiş	Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2019/'20	http://sgb.meb.gov.tr
2020	Yükseköğretime Geçiş	YKS 2020 Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler	https://osym.gov.tr

Veri Analizi

Araştırma kapsamında MEB ve ÖSYM web sayfaları üzerinden derlenen sayısal veriler betimsel analiz teknikleri kullanılarak incelenmiştir. MEB Bütçesi ve öğrenci sayıları ile yükseköğretime geçen öğrenci sayıları yıllara göre frekans düzeyinde ele alınmış ve tablolastırılmıştır. Ayrıca, ortaöğretimden yükseköğretime geçemeyen öğrencilere yönelik sayılar hesaplanarak ilgili tabloya eklenmiştir. Ek olarak, MEB Bütçesi'nin GSYH ve Merkezi Yönetim Bütçesi'ne oranları (yüzde olarak) ile öğrenci başına düşen harcama rakamları yıllara göre belirlenerek grafik haline getirilmiştir. Benzer şekilde, ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyinde okullaşma oranları ve öğrenci sayıları kullanılarak eğitim sistemi dışında kalan öğrenci sayıları yıllara göre hesaplanmış ve bu bilgilere de grafiklerde yer verilmiştir. Son olarak, okul, şube ve öğretmen sayıları kullanılarak bu düzeyler için öğrenci oranları yıllara göre hesaplanmış ve grafik haline getirilmiştir. Derlenerek ve/veya hesaplanarak elde edilen bulguları içeren tablolar ve grafikler ise ilerleyen bölümde sunulmuştur.

Bulgular

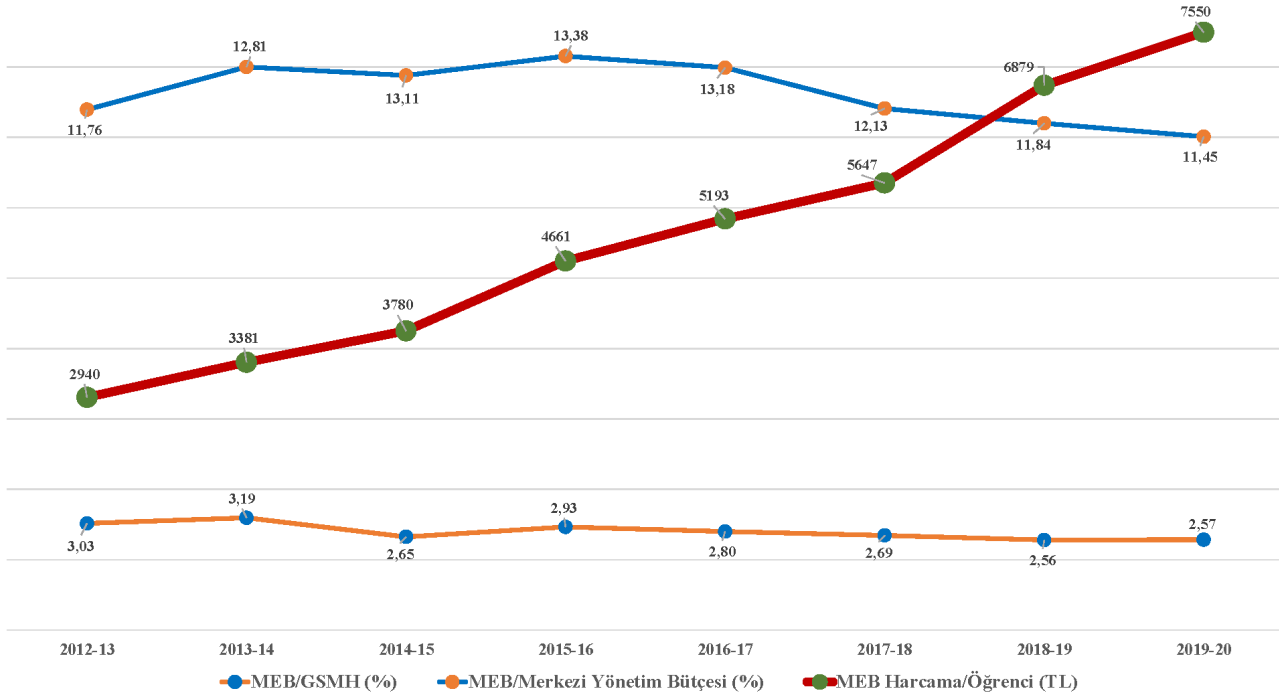
Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, araştırma sorularına paralel olarak aşağıda özetlenmiştir. Araştırmanın ilk iki sorusuna ilişkin olarak da, MEB istatistiklerinden derlenen bütçe miktarlarına ve toplam öğrenci sayılarına yıllara göre aşağıda Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Yıllara göre MEB Bütçesi ve öğrenci sayısı

Eğitim ve Öğretim Yılı	MEB Bütçesi (TL)	MEB Öğrenci Sayısı (İlkokul+Ortaokul+Ortaöğretim)
2012-13	47.496,38 Milyon	16,16 Milyon
2013-14	55.704,82 Milyon	16,47 Milyon
2014-15	62.000,25 Milyon	16,40 Milyon
2015-16	76.354,31 Milyon	16,38 Milyon
2016-17	85.048,58 Milyon	16,38 Milyon
2017-18	92.528,56 Milyon	16,38 Milyon
2018-19	113.813,01 Milyon	16,54 Milyon
2019-20	125.396,86 Milyon	16,61 Milyon

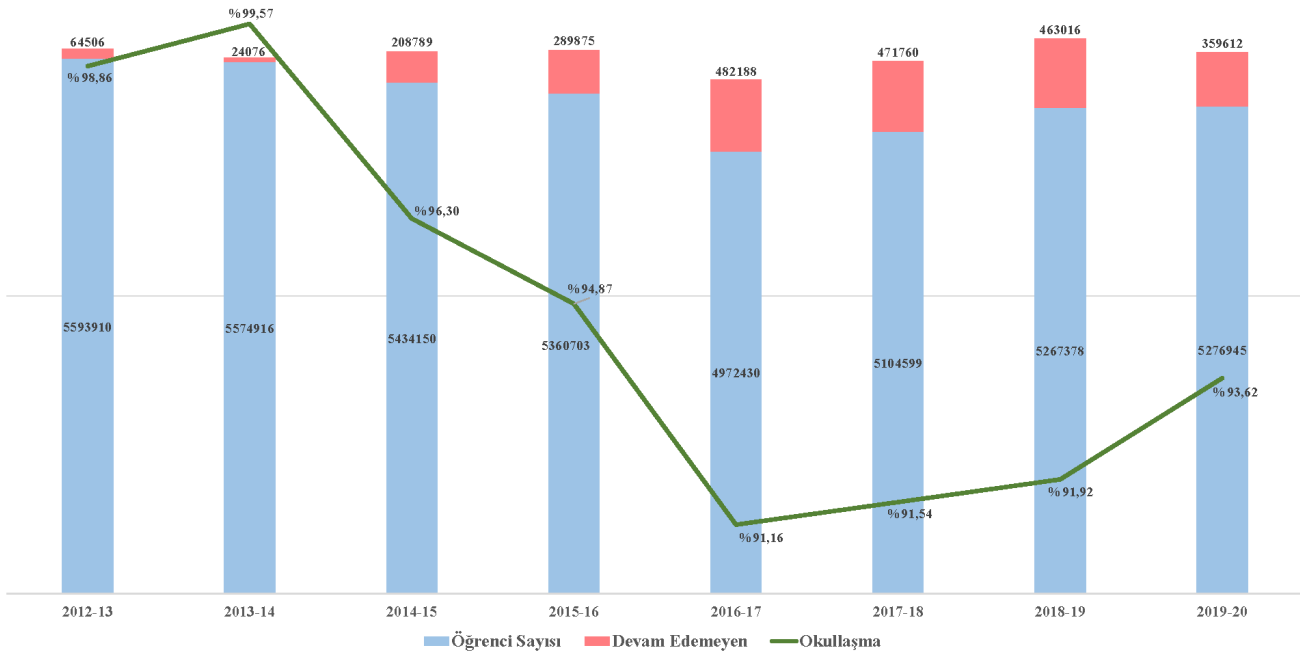
Tablo 2'ye bakıldığında, MEB Bütçesi'nin 2019-2020 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda, 12 yıllık zorunlu eğitim uygulamasının başladığı 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı'na göre, 2,64 kat (%264) artış gösterdiği görülmektedir.

Veriler ayrıca, aynı dönem içerisindeki toplam öğrenci sayısının (ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim birlikte) görece değişmediğini de (1,03 kat artış = %3 artış) ortaya koymaktadır. 12 yıllık zorunlu eğitim döneminde, MEB Bütçesi'nin oransal değişimi ve öğrenci başına harcama miktarları ise Grafik 1'de sunulmuştur.

Grafik 1. Yıllara göre MEB Bütçesi'nin oransal değişimi ve öğrenci başına harcama miktarları

Grafik 1'e göre, MEB Bütçesi'nin GSYH içerisinde en yüksek (yüzde) payı(nı) aldığı yıl 2013-14 Eğitim ve Öğretim Yılı (%3,19 ile) olurken, MEB Bütçesi Merkezi Yönetim Bütçesi içerisindeki en yüksek paya %13,38 ile 2015-16 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda ulaşmıştır. MEB Bütçesi'nden öğrenci başına düşen harcama oranı ise, 12 yıllık zorunlu eğitim döneminde 2.940 TL'den 7.550 TL¹'ye (2,57 kat artış = %257 artış ile) çıkmıştır. Aynı dönem için, ilköğretim düzeyinde eğitim sistemine dahil olan ve eğitimine devam edemeyen öğrencilere dair bilgiler de aşağıda Grafik 2'de verilmiştir.

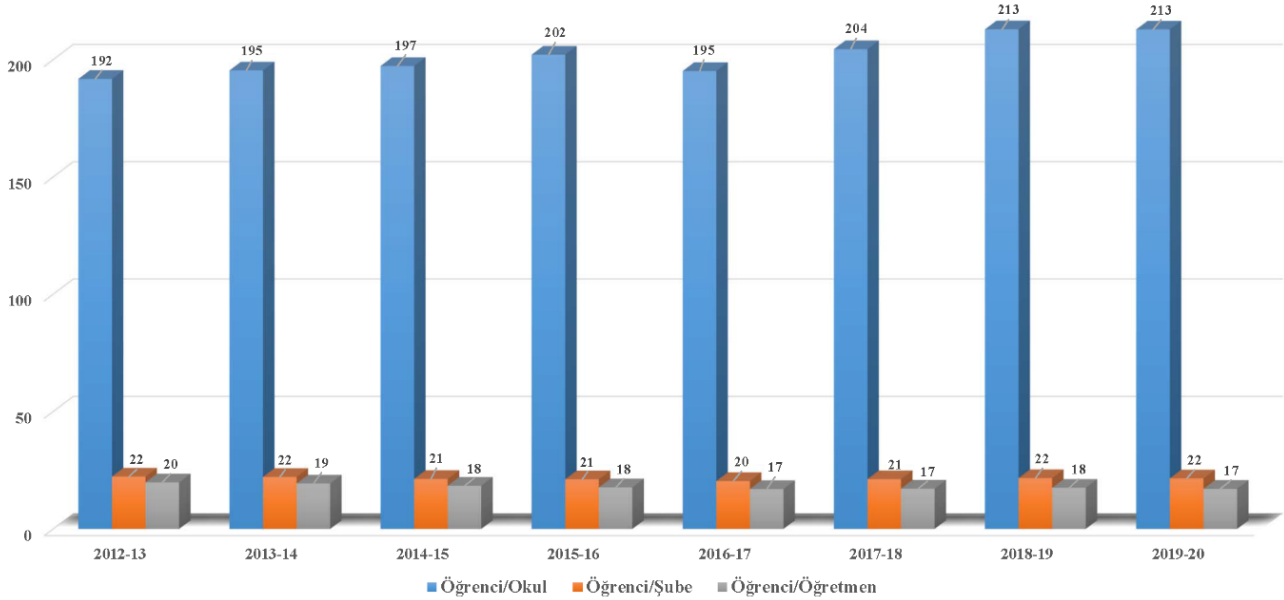

Grafik 2. Yıllara göre ilköğretim düzeyinde eğitime devam eden ve edemeyen öğrenci sayıları

¹ Örnek hesaplama: 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda, 125.396.862.000 TL MEB Bütçesi / 16.609.161 Öğrenci = 7.550 TL

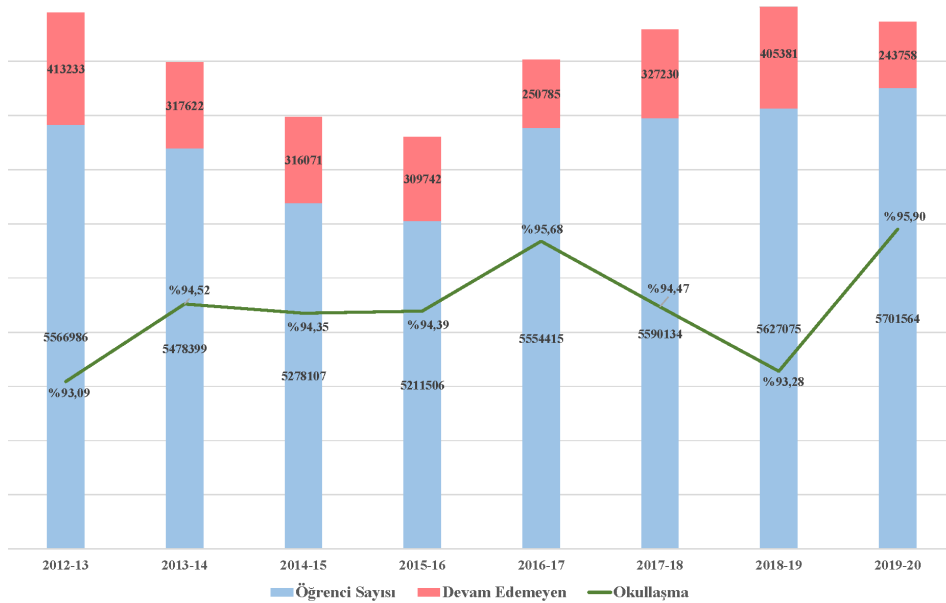

Grafik 2'ye bakıldığında; 12 yıllık zorunlu eğitim uygulaması sürecinde, ilkökul düzeyinde hem en düşük okullaşma oranının (%91,16) hem de eğitimine devam eden öğrenci sayısının (4,97 Milyon) en düşük olduğu dönem 2016-17 Eğitim ve Öğretim Yılı olarak görünmektedir. Bu durumun doğal yansıması olarak, ilkökul düzeyinde eğitimine devam edemeyen en çok öğrenci sayısının da (482.188 öğrenci² ile) 2016-17 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda olduğu belirlenmiştir. İlkökul düzeyinde okul, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci oranları ise Grafik 3'te yer almaktadır.

Grafik 3. Yıllara göre ilkökul düzeyinde okul, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci oranları

Grafik 3'teki bulgular, 12 yıllık zorunlu öğretim uygulaması sürecinde ilkökul başına düşen ortalama öğrenci sayılarının^{3.1} 192-213 gibi yakın bir aralıkta değiştiğini göstermektedir. Ayrıca, 2012-13 ile 2019-20 arasında şube başına düşen ortalama öğrenci oranları 20-22^{3.2} arasındadır. Benzer şekilde, aynı dönemde öğretmen başına düşen ortalama öğrenci oranı da 17-20^{3.3} arasında dağılım göstermektedir. Grafik 4'te ise, ortaokul düzeyindeki okullaşma oranı ve öğrenci sayıları yıllara göre aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4. Yıllara göre ortaokul düzeyinde eğitime devam eden ve edemeyen öğrenci sayıları

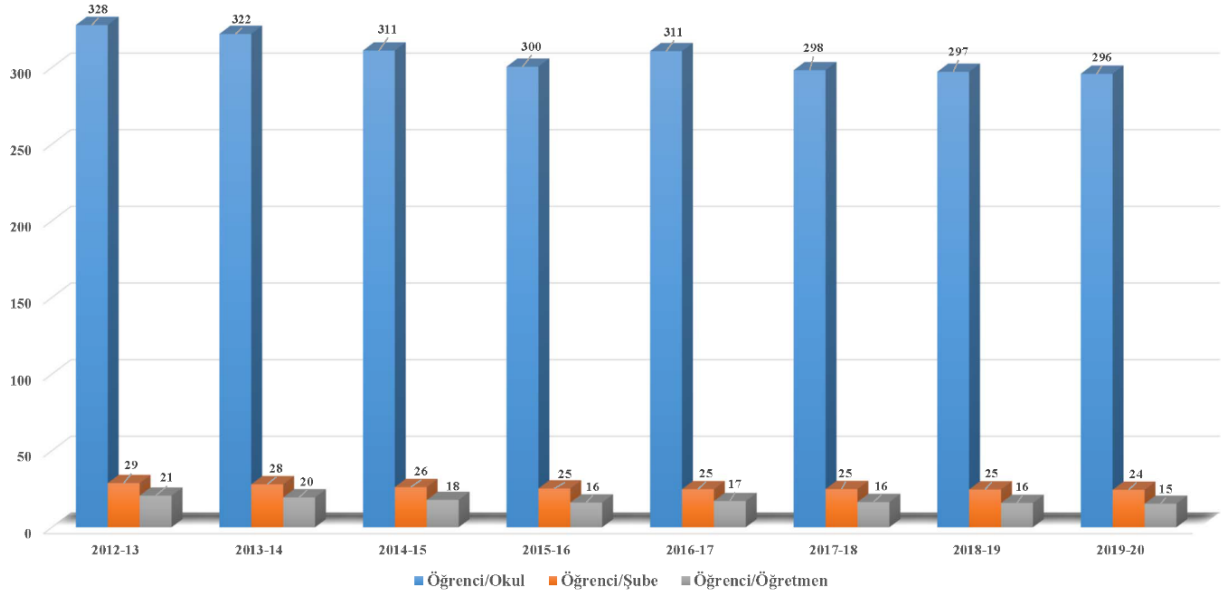
² Örnek hesaplama: 2016-17 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda → [(4.972.430 öğrenci / 91,16) x 100] – 4.972.430 öğrenci = 482.188 eğitimine devam edemeyen ilkökul öğrenci adayı

³ Örnek hesaplama: 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda ¹→ 5.276.945 ilkökul öğrencisi / 24.790 ilkökul

²→ 5.276.945 ilkökul öğrencisi / 245.240 ilkökul şubesi

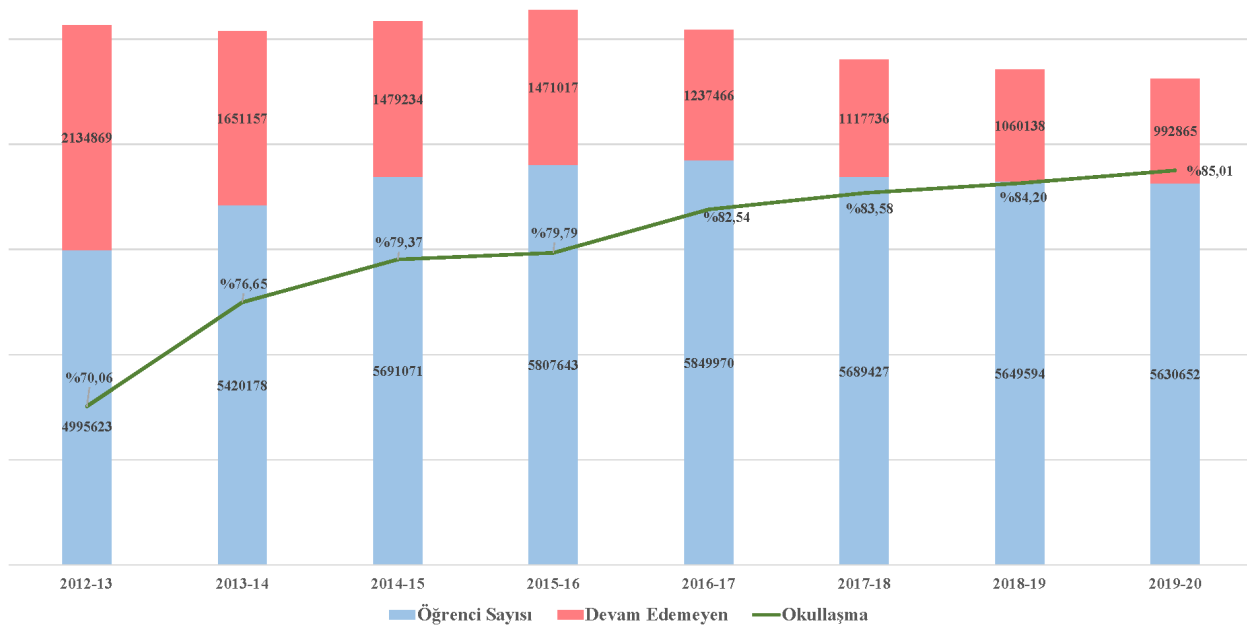
³→ 5.276.945 ilkökul öğrencisi / 309.247 öğretmen (ilkokullardaki)

Grafik 4'e bakıldığında; 12 yıllık zorunlu eğitim uygulaması sürecinde, ortaokul düzeyinde en çok öğrencinin (gözlenen en yüksek okullaşma oranı – %95,90 – ile birlikte) eğitimine devam ettiği dönem 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı olarak görünmektedir. Ayrıca, en düşük okullaşma oranının (%93,09) görüldüğü 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda ise aynı zamanda en fazla öğrenci adayının (413.233 kişi⁴) ortaokul eğitimi dışında kaldığı da belirlenmiştir. Ortaokul düzeyinde okul, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci oranları ise Grafik 5'te yer almaktadır.

Grafik 5. Yıllara göre ortaokul düzeyinde okul, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci oranları

Grafik 5'teki bulgular, 12 yıllık zorunlu öğretim uygulaması sürecinde ortaokul başına düşen ortalama öğrenci sayılarının^{5.1} 296-328 aralığında değiştiğini göstermektedir. Ayrıca, 2012-13 ile 2019-20 arasında şube başına düşen ortalama öğrenci oranları 24-29^{5.2} arasındadır. Benzer şekilde, aynı dönemde öğretmen başına düşen ortalama öğrenci oranı da 15-21^{5.3} arasında dağılım göstermektedir. Grafik 6'te ise, ortaöğretim düzeyindeki okullaşma oranı ve öğrenci sayıları yıllara göre aşağıda sunulmuştur.

Grafik 6. Yıllara göre ortaöğretim düzeyinde eğitime devam eden ve edemeyen öğrenci sayıları

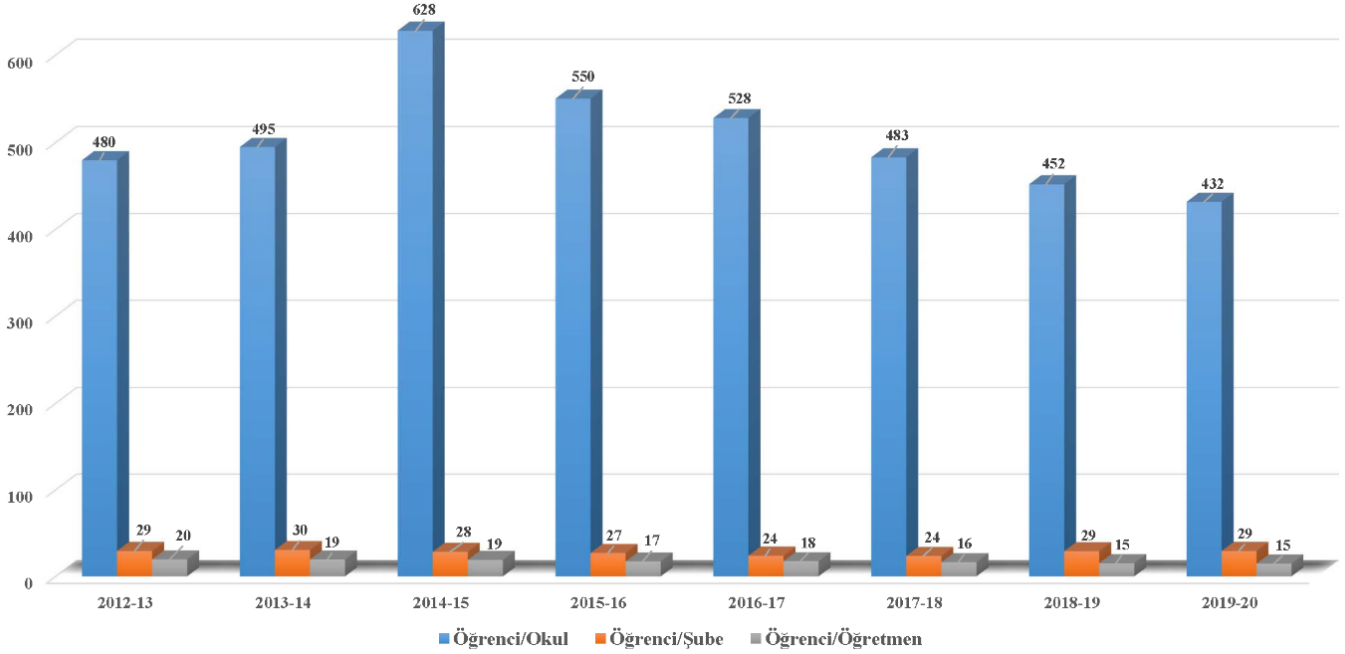
⁴ Örnek hesaplama: 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda → [(5.566.986 öğrenci / 93,09) x 100] – 5.566.986 öğrenci = 413.233 eğitimine devam edemeyen ortaokul öğrenci aday

⁵ Örnek hesaplama: 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda ¹→ 5.701.564 ortaokul öğrencisi / 19.268 ortaokul

²→ 5.701.564 ortaokul öğrencisi / 233.168 ortaokul şubesi

³→ 5.701.564 ortaokul öğrencisi / 371.590 öğretmen (ortaokullardaki)

Grafik 6'ya bakıldığında; 12 yıllık zorunlu eğitim uygulaması sürecinde, ortaöğretim düzeyinde hem en düşük okullaşma oranının (%70,06) hem de eğitime devam eden öğrenci sayısının (≈ 5 Milyon) en düşük olduğu dönem 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı olarak görünmektedir. Bu durumun doğal yansıması olarak, ortaöğretim düzeyinde eğitime devam edemeyen en çok öğrenci sayısının da (2.13 Milyon öğrenci⁶ ile) 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda olduğu belirlenmiştir. Ortaöğretim düzeyinde okul, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci oranları ise Grafik 7'de yer almaktadır.

Grafik 7. Yıllara göre ortaöğretim düzeyinde okul, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci oranları

Grafik 7'deki bulgular, 12 yıllık zorunlu öğretim uygulaması sürecinde ortaöğretim düzeyindeki okul başına düşen ortalama öğrenci sayılarının^{7.1} 432-628 aralığında değiştiğini göstermektedir. Ayrıca, 2012-13 ile 2019-20 arasında şube başına düşen ortalama öğrenci oranları 24-30^{7.2} arasındadır. Benzer şekilde, aynı dönemde öğretmen başına düşen ortalama öğrenci oranı da 15-20^{7.3} arasında dağılım göstermektedir. Aşağıda, ortaöğretimden yükseköğretime geçmek için yükseköğretim sınavına son sınıftayken başvuranlardan, yükseköğretime geçebilen ve geçemeyen öğrenci sayıları yıllara göre Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Yıllara göre ortaöğretim son sınıftan yükseköğretime geçiş istatistikleri

Eğitim ve Öğretim Yılı	Toplam başvuran	Son sınıfta olup başvuran	Son sınıfta olup başvurmayan	Son sınıftan yerleşen	Son sınıftan yerleşemeyen	Son sınıftan yükseköğretime geçemeyen
2012-13	1.924.547	800.038	16.011*	395.044	404.994	421.005*
2013-14	2.086.115	839.998	16.811	422.126	417.872	434.683
2014-15	2.126.670	891.090	59.078	475.879	415.211	474.289
2015-16	2.256.377	950.156	37.478	467.526	482.630	520.108
2016-17	2.265.844	960.410	40.578	335.311	625.099	665.677
2017-18	2.381.412	954.353	98.142	309.582	644.771	742.913
2018-19	2.528.031	983.701	65.759	296.300	687.401	753.160
2019-20	2.436.958	894.187	151.754**	285.666	608.521	760.275**

* Bu rakam, bir sonraki yıl sınava başvuran/başvurmayan son sınıf öğrenci sayıları ile ilgili yılın son sınıftan başvuran öğrenci sayısı oranlanarak hesaplanmıştır [= (800.038 başvuran / 16.811 başvurmayan) / 839.998 başvuran].

** Bu rakamın hesaplanmasında, ilgili yılın mezun sayısının bir önceki yıl öğrenci ve mezun sayısına oranlanmış ve ardından hesaplanan mezun sayısından ilgili yılda sınava başvuran sayısı çıkarılmıştır [= 5.630.652 öğrenci - ([5.630.652 öğrenci x 1.049.460 mezun] / 5.649.594 öğrenci)].

⁶ Örnek hesaplama: 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda → [(4.995.623 öğrenci / 70,06) x 100] - 4.995.623 öğrenci = 2.134.869 eğitime devam edemeyen ortaöğretim öğrenci adayları

⁷ Örnek hesaplama: 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda ¹ → 5.630.652 ortaöğretim öğrencisi / 13.046 ortaöğretim okulu (lise)

² → 5.630.652 ortaöğretim öğrencisi / 192.029 ortaöğretim şubesi

³ → 5.630.652 ortaöğretim öğrencisi / 380.631 öğretmen (ortaöğretim)

Tablo 3'e göre, 12 yıllık zorunlu eğitim uygulaması sürecinde, ortaöğretim son sınıftayken yükseköğretim kurumlarına en çok öğrencinin yerleştiği dönem 475.879 öğrenci ile 2014-15 Eğitim ve Öğretim Yılı ve en az öğrencinin yükseköğretime geçtiği dönem de 285.666 öğrenci ile 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'dır. Son sınıftayken yükseköğretim sınavına başvuranlardan yükseköğretimde bir programa yerleşemeyenlerin sayısı ise sürekli artış göstererek, 2012-13 – 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılları arasında 404.994'ten 608.521'e çıkmış görünmektedir. Ortaöğretim mezunlarından ilgili yılda en az sayıda öğrencinin yükseköğretime devam edemediği yıl, 421.005 öğrenci (ilgili yıl mezun sayısının %57,85'i) ile 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda görünmektedir. Ortaöğretim son sınıftayken (yükseköğretim sınavına başvurmayanlar ile birlikte) ortaöğretimden yükseköğretime geçemeyenlerin sayısı 2019-20 yılında ise 760.275 öğrenci (ilgili yıl mezun sayısının %72,69'u) ile 12 yıllık zorunlu eğitim uygulaması döneminde en yüksek sayıya çıkmış durumdadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, 12 yıllık zorunlu eğitim uygulanan döneme ait temel eğitim istatistikleri incelenmiştir. Yapılan incelemede MEB İstatistikleri üzerinden çeşitli hesaplamalar da yapılmıştır. Türk Eğitim Sistemi'nin bütününe ve 12 yıllık zorunlu eğitim kapsamında kalan 4 yıllık ilkökul, 4 yıllık ortaokul ve 4 yıllık ortaöğretim düzeyleri ile ortaöğretimden yükseköğretime geçişe odaklanarak elde edilen bulgular ise aşağıda tartışılmıştır.

Araştırmada kapsamında, 12 yıllık zorunlu eğitim uygulanan 2012-13 ile 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılları arasında MEB'na ayrılan bütçe miktarlarına bakılmış ve süreklilik gösterecek şekilde her yıl arttığı görülmüştür. Bu artışa paralel olarak, son yıllarda eğitime ayrılan bütçe askeri harcamalara ayrılan bütçeyi geçmiş ve en son 2020 yılı Türkiye bütçesinde sağlık alanı için ayrılan bütçe sonrası eğitim bütçesi en yüksek ikinci bütçe kalemi olmuştur (Resmi Gazete, 2019). Böylesi bir artış, Türk Eğitim Sistemi'nin 12 yıllık zorunlu eğitim uygulamasını geliştirerek devam ettirebilmesi adına şüphesiz oldukça önemlidir. Diğer taraftan, MEB Bütçesi'nin GSYH ve Merkezi Yönetim Bütçesi içerisindeki payının yıllara göre sürekli artış göstermediği, dahası 2019-20 yılında (GSYH'ya oran %2,57; Merkezi Yönetim Bütçesi'ne oran %11,45) 2012-13 yılına (GSYH'ya oran %3,03; Merkezi Yönetim Bütçesi'ne oran %11,76) kıyasla düşüş gösterdiği belirlenmiştir. Bu durum, MEB Bütçesi'ndeki rakamsal artışın reel anlamda alım/yatırım/harcama gücünde artış olarak karşılık bulmadığını ortaya koymaktadır. Örneğin, 2019-20 MEB Bütçesi 2012-13 bütçesine oranla %264 artarken, aynı dönemde Türkiye'nin GSYH'sı %311 artış göstermektedir. Güngör ve Göksu (2013) yaptıkları uluslararası karşılaştırmalı analizde de Türkiye'deki eğitim harcamalarının başta Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülkenin gerisinde ve en önemlisi OECD ülkeleri ortalamasının altında kaldığını belirlemişlerdir.

Bu durumun benzeri, Aydın, Selvitopu ve Kaya (2017) tarafından öğrenci başı harcamalar açısından yaptıkları uluslararası karşılaştırmalarda da görülmektedir. Aydın ve diğerleri (2017) ayrıca, Amerikan doları üzerinden yaptıkları karşılaştırmalarda, öğrenci başına eğitim harcaması yüksek olan ülkelere öğrencilerin PISA sınavında daha başarılı sonuçlar elde ettiklerini de belirlemişlerdir. 12 yıllık zorunlu eğitim uygulanan dönemde, Türkiye'deki öğrenci sayısının ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyleri toplamında ise neredeyse tüm yıllarda 16 milyon civarındadır (bakınız: Tablo 2). Görece sabit kalan öğrenci sayısına oranla MEB Bütçesi'nden öğrenci başına düşen harcama miktarı TL bazında 2,5 kat artmış; fakat, Amerikan doları karşılığı olarak 2012-13 yılında 1.614⁸ dolara denk gelen öğrenci başına eğitim harcaması 2019-20 yılında 1.026⁹ dolara gerilemiştir. Bu sonuçlar bir bütün halinde değerlendirildiğinde, Çelik ve diğerleri (2019) tarafından hazırlanan Eğitim Bir Sen raporu ile TEDMEM (2020) eğitim değerlendirme raporundaki önerilere paralel olarak, başarı çıktıları daha yüksek bir Türk Eğitim Sisteminin oluşturulabilmesi adına eğitime ayrılan bütçedeki artışın en azından genel bütçedeki oranını ve ayrılan bütçedeki yatırım payını yukarıya çekecek şekilde artırılabilmesi önemli görünmektedir.

İlkokul düzeyine bakıldığında ise, okullaşma oranlarının 12 yıllık zorunlu eğitim döneminde %90'ın üzerinde olmakla birlikte, yıllara göre inişli-çıkışlı bir dağılım gösterdiği görülmektedir. MEB (2020, s. XVIII) içerisinde yer alan açıklama yazısında, ilkökul düzeyinde eğitime katılma oranındaki düşüşün temel nedeni olarak 5 yaş grubu öğrencilerin bir bölümünün okulöncesi eğitime devam etmeyi seçmeleri kabul edilmektedir. Yine de 2019-20 yılı için 5 yaş grubundaki okullaşma oranına (%75,10) paralel şekilde ilkökula devam edemeyen öğrenci aday sayısında azaltmaya gidildiğinde bile, 89.543 öğrenci adayının ilkökul eğitimi dışında kaldığı söylenebilir. Bu durum, Cerit ve diğerleri (2014) tarafından 4+4+4 sisteminin olası sorunlarından 'okula başlama yaşı' karmaşıklığının devam ettiğini ve resmi istatistiklere okullaşma oranını düşüren bir etken olarak yansıdığını göstermektedir. Diğer taraftan, araştırmada yapılan inceleme ile ilkökullar ve bu okullardaki şubeler ile görevli öğretmenlere düşen ortalama öğrenci sayılarının 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı'ndan 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'na kadar benzer seviyelerde seyrettiği belirlenmiştir. Bu sonuç, her ne kadar ilkökul düzeyinde belli bir yapılanma sağlandığını gösterse de Türkiye'de birçok okulda kalabalık sınıflarda eğitim yapıldığı gerçeğini değiştirmemektedir. Bu tür sınıflara dair birçok haberin (örneğin: Bu kadar kalabalık sınıf olur mu, sınıf mevcudunu duyunca şaşıracağız – Balmuk, 2018) varlığı göz önüne

⁸ 03.09.2012 tarihli, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası döviz kuru → 1 ABD doları = 1,82 TL (<https://www.tcmb.gov.tr/>)

⁹ 01.09.2020 tarihli, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası döviz kuru → 1 ABD doları = 7,36 TL (<https://www.tcmb.gov.tr/>)

alındığında ve resmi istatistiklerdeki bölgesel öğrenci yoğunlukları dikkate alındığında (MEB, 2020), ortalama öğrenci sayısındaki bölgesel dengesizliklerin giderilmesi için özellikle büyükşehirlerde yeni ilkokullara, şubelere ve bu şubelerde görev yapacak öğretmenlere ihtiyaç olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Ayrıca, ortaokul düzeyindeki incelemeler de 12 yıllık zorunlu eğitim dönemi başındaki okullaşma oranının (%93,09) 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda az da olsa yükseldiğini (%95,90) göstermektedir. Örs ve diğerleri (2013) tarafından 4+4+4 sistemine yönelik ifade edilen eğitim yöneticilerinin beklentilerine paralel şekilde, ortaokul eğitimine denk gelen sürenin sekiz yıllık zorunlu eğitim sürecinin de parçası olduğu düşünüldüğünde bu sonuç, 12 yıllık zorunlu eğitime geçişin ortaokul öğrenci oranında önemli bir değişime neden olmadığını da göstermektedir. Yine de ortaokula devam edebilecek yaşta çocuklardan ortaokul eğitimine devam edemeyenlerin sayısının yıllara göre en düşük 250.000 civarında oluşu, ortaokul düzeyinde eğitim sistemi dışında kalan öğrenci aday sayısının oldukça ciddi bir sorun olduğunu göstermektedir. Eğitim sistemi dışında kalan bu gruptaki öğrenci adaylarının tespit edilmesinde kayıtlı adreslerden faydalanma yoluna gidilmesi kadar, tespit edilen öğrenci adayının ortaokul sistemine kazandırılabilmesi adına devlet tarafından hem öğrenci adayına hem de gerekli durumlarda öğrenci adayının ailesine sağlanan/sağlanabilecek maddi destek miktarlarının ve manevi destek türlerinin artırılması yerinde olacaktır. Ek olarak; ortaokul düzeyindeki okullar, şubeler ve görevli öğretmenlere düşen ortalama öğrenci sayılarının yıllara göre 12 yıllık zorunlu eğitim sürecinde az da olsa düşüş eğilimi sergilemesi, Türkiye'deki ortaöğretim yapısında bir iyileşme olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, ilkokullara benzer şekilde, ortaokul düzeyinde görülen öğrenci yoğunluğundaki bölgesel dengesizliğin (MEB, 2020) azaltılması adına, okul miktarının artırılması, mevcut okulların fiziki yapısının geliştirilmesi ve bu okullarda görevli eğitimci sayılarında artış sağlanması yine önemli görünmektedir.

Ek olarak, önceki dönemde uygulanan sekiz yıllık zorunlu eğitimin 2012-13 Eğitim ve Öğretim Yılı'ndan itibaren 4 yıllık ilkokul ve 4 yıllık ortaokul süreçlerine denk geldiği düşünüldüğünde, özellikle ortaöğretim düzeyindeki durumun 12 yıllık zorunlu eğitim uygulamasının temel çıktılarını ortaya koyacağı söylenebilir. Bu bağlamda, ortaöğretime ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, 12 yıllık zorunlu eğitimin uygulandığı süreçte okullaşma oranının %70'ten 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda %85'e çıkmış olması Türk Eğitim Sistemi adına önemli bir başarı göstergesi olarak kabul edilebilir. Diğer taraftan, 12 yıllık zorunlu eğitimin uygulandığı 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'na kadar olan sekiz yıllık dönemde ilkokula başlamış olan öğrenci topluluğunun ortaöğretim düzeyine geçişinin gerçekleştiği göz önüne alındığında, ortaöğretim yaş grubundaki çocuklardan yaklaşık 1 milyon öğrenci adayının eğitime devam edememesi ortaöğretim sistemi adına önemli bir sorunsal alan konumundadır. Genel olarak 14-17 yaş grubundaki bu eğitime devam edemeyen öğrenci aday topluluğunun çalışma sistemine dahil olma ihtimali yüksek görülmektedir (Uslu, 2019). Böylesi bir olasılık göz önüne alındığında; çalışma hayatlarına paralel olarak, en azından ortaöğretim düzeyinde temel bilgi ve becerilerin kazandırılması adına, bu durumdaki öğrenci adaylarının mesleki eğitim merkezlerine yönlendirilmesi yerinde olacaktır. Ayrıca, ortaöğretim düzeyindeki okul, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci oranları incelendiğinde, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları 24-30 öğrenci/şube ve 15-20 öğrenci/öğretmen düzeyindeyken, ilkokul (192-213 öğrenci) ve ortaokullardaki (296-328 öğrenci) ortalama öğrenci mevcutlarına göre ortaöğretimdeki okul başına düşen öğrenci sayıları (432-628 öğrenci/okul) ortaöğretim okullarının oldukça kalabalık mevcutlara sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuç giderek artan okullaşma oranı ve öğrenci sayılarıyla birlikte ele alındığında, politika yapıcılar ve MEB yetkilileri tarafından ortaöğretim düzeyindeki okul sayısının artırılarak fiziki kapasitenin şimdiden yükseltilmeye çalışılması gerektiğini göstermektedir.

Ortaöğretimden yükseköğretime geçiş oranları incelendiğinde ise, 12 yıllık zorunlu eğitim sürecinde yıllara göre inişli-çıkışlı miktarlarda öğrencinin yükseköğretim programlarına devam edebildiği görülmektedir (bakınız: Tablo 3). Diğer taraftan, süreklilik gösteren bir artış ile ortaöğretimden hemen sonra yükseköğretime devam edemeyen öğrenci sayısı (760.275 öğrenci) 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda ortaöğretimden yükseköğretime geçebilen öğrenci sayısının (285.666 öğrenci) yaklaşık 3 katı oranındadır. Her yıl artan bu öğrenci sayısı doğal olarak yükseköğretime devam etmeyi talep eden kitlenin de giderek büyümesi anlamına gelmektedir. Yükseköğretim Kurumu (YÖK) tarafından yayımlanan yükseköğretim programlarına kayıtlanma istatistikleri ise 2019-20 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda toplam yükseköğretim öğrenci kontenjanının yaklaşık %15'inin (117.374 kişilik kontenjanın) boş kaldığını göstermektedir (YÖK, 2019). Bu iki bulgu bir arada değerlendirildiğinde, özellikle 2005 sonrası dönemde olduğu üzere yeni üniversiteler açmanın (Özoğlu, Gür, & Gümüş, 2016) veya mevcut program kontenjanlarını arttırmanın (Demirağ & Çiftçi, 2010; Ergincan, 2010; Erkut, 2020; Uslu, 2020) yükseköğretime devam etmeyi bekleyen öğrenci kitlesini azaltacak ve ortaöğretimden yeni mezunlara daha fazla olanak sağlayacak bir ortam oluşturmadığı söylenebilir. Bu anlamda, Alkan, Suiçmez, Aydınkal ve Şahin (2014) ile Günay ve Özer (2016) tarafından da ifade edildiği üzere, meslek yükseköğretilerinin üniversiteler bünyesinden ayrılarak bağımsız yükseköğretim kurumları şeklinde yeniden tasarlanması konusu politika yapıcılar için önemli bir öneri olarak değerlendirilebilir. Ardından, bağımsız yapıdaki meslek yükseköğretilerinin bulunduğu bölgenin öncelikli ihtiyaç ve üretim alanları doğrultusunda yeni programlar ile öğrenci kapasitelerinin artırılması, ortaöğretim son sınıftan yükseköğretime devam etmek isteyen öğrenciler kadar yükseköğretime devam etmek isteyen ve daha önce bu imkânı bulamayan ortaöğretim mezunlarının da yükseköğretim düzeyine geçişi için alternatif bir uygulama haline getirilebilir.

Yukarıda dile getirilen sonuçlar ve tartışma noktaları bir bütün halinde ele alındığında, 12 yıllık zorunlu eğitimin uygulandığı döneme ait sayısal veriler ile sınırlı olan bu araştırmaya dayalı olarak Türk Eğitim Sistemi'nin özellikle kalite ve başarı göstergelerine ilişkin stratejik önermelerde bulunmak oldukça zordur. Bu bağlamda, eğitim sisteminin fiziki durumuna ve insan kaynağına/bileşenlerine (bütçe, okul, şube, öğretmen, öğrenci gibi) ilişkin araştırma kapsamındaki temel önerilerin ötesinde, Türk Eğitim Sistemi'nin 12 yıllık zorunlu eğitim uygulanan dönemine yönelik başarı çıktılarının incelenmesini konu edinen çalışmalara da ihtiyaç olduğu açıktır. Özellikle PISA ve TIMMS sınavları gibi uluslararası ölçme uygulamalarının sonuçları kullanılarak, 12 yıllık zorunlu eğitim periyodunda Türk Eğitim Sistemi'nin gelişimi ve eriştiği nokta karşılaştırmalı olarak ileri araştırmalarda konu edinilebilir.

Kaynakça / References

- Akpınar, B., Dönder, A., Yıldırım, B., & Karahan, O. (2012). Eğitimde 4+4+4 sisteminin (modelinin) karşıt program bağlamında değerlendirilmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, 25-39.
- Alkan, R. M., Suiçmez, M., Aydınkal, M., & Şahin, M. (2014). Meslek yüksekokullarındaki mevcut durum: Sorunlar ve bazı çözüm önerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(3), 133-140.
- Aydın, A., Selvitopu, A., & Kaya, M. (2017). PISA 2012 sonuçları ve eğitim yatırımları. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 45-58.
- Balmuk, M. (2018). *Bu kadar kalabalık sınıf olur mu, sınıf mevcudunu duyunca şaşıracaksınız*. Erişim: <https://www.ogretmenlersitesi.com/bu-kadar-kalabalik-sinif-olur-mu-sinif-mevcudunu-duyunca-sasiracaksiniz/50204/>
- Cerit, Y., Akgün, N., Yıldız, K., & Soysal, M. R. (2014). Yeni eğitim sisteminin (4+4+4) uygulanmasında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri (Bolu il örneği). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 59-82.
- Çelik, Z., Bozgeyikli, H., & Yurdakul, S. (2019). *Eğitime bakış 2019: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Demirağ, F., & Çiftçi, H. (2010). Türkiye’de hukuk fakülteleri ve hukuk eğitimi. *TBB Dergisi*, (91), 257-290.
- Doğan, S., Uğurlu, C. T., & Demir, A. (2014). 4+4+4 eğitim sisteminin okul paydaşlarına olumlu ve olumsuz etkilerinin yönetici görüşlerine göre incelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 13(1), 115-138.
- Düşmez, İ., & Bulut, H. (2015). Eğitim yöneticileri bakış açısıyla 12 yıllık kesintili zorunlu eğitim sistemi: Giresun örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 157-176.
- Epçaçan, C. (2014). İlkokul ve ortaokul öğretmen ve yöneticilerinin 4+4+4 eğitim sistemine ilişkin görüşleri (Siirt ili örneği). *EKEV Akademi Dergisi*, 18(58), 505-522.
- Ergincan, T. (2010). *Yükseköğretim mezunlarının uzmanlık alanında istihdam sorunu ve iş doyumu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Erkut, E. (2020). *2020 üniversite kontenjanları*. Erişim: <http://erhanerkut.com/egitim/2020-universite-kontenjanlari/>
- Gün, F., & Atanur-Baskan, G. (2014). New education system in Turkey (4 +4 +4): A critical outlook. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 131, 229-235.
- Günay, D., & Özer, M. (2016). Türkiye’de meslek yüksekokullarının 2000’li yıllardaki gelişimi ve mevcut zorluklar. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(1), 1-12.
- Güngör, G., & Göksu, A. (2013). Türkiye’de eğitimin finansmanı ve ülkelerarası bir karşılaştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 20(1), 59-72.
- Güncör, C., & Göloğlu-Demir, C. (2017). 5/1/1961 Tarih ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine yönelik basında yer alan görüşlerin incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1425-1452.
- MEB. (2012). *12 Yıllık Zorunlu Eğitim: Soru ve Cevaplar*. Erişim: http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12Yil_Soru_Cevaplar.pdf
- MEB. (2020). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2019/’20*. Erişim: http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_organ_egitim_2019_2020.pdf
- Örs, Ç., Erdoğan, H., & Kipici, K. (2013). Eğitim yöneticileri bakış açısıyla 12 yıllık kesintili zorunlu eğitim sistemi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 131-154.
- Özoğlu, M., Gür, B. S., & Gümüş, S. (2016). Rapid expansion of higher education in Turkey: The challenges of recently established public universities (2006–2013). *Higher Education Policy*, 29(1), 21-39.
- Resmi Gazete. (1931). *Türkiye’de İlk Tahsillerini Mektepte Yapacak Türk Vatandaşı Çocukların Türk Mekteplerine Girmelerine Dair ve 23 Eylül 1329 Tarihli Tedrisatı İptidaiye Kanununa Müzeyyel Kanun* (No: 1778). Erişim: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1760.pdf>

- Resmi Gazete. (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. Erişim: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Resmi Gazete. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*. Erişim: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>
- Resmi Gazete. (1997). *İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kağıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun*. Erişim: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4306.pdf>
- Resmi Gazete. (2012). *İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. Erişim: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm>
- Resmi Gazete. (2019). *2020 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu*. Erişim: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/01/1-2020-Y%C4%B1%C4%B1-Merkezi-Y%C3%B6netim-B%C3%BCt%C3%A7e-Kanunu.pdf>
- TEDMEM. (2020). *2019 eğitim değerlendirme raporu* (TEDMEM Değerlendirme Dizisi 6). Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- UN. (1948). *The Universal Declaration of Human Rights*. Erişim: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- UN. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. Erişim: <https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text>
- Uslu, B. (2019). Work and Unemployment. In K. Tiliczek (Series Ed.) & Y. Eryaman (Vol. Ed.), *Bloomsbury Education and Childhood Studies: Youth: Turkey* (Web). London: Bloomsbury.
- Uslu, B. (2020). Türkiye'nin büyüyen yükseköğretim sisteminde öğretmenlik programları: Öğrencilerin tercih, yerleşme ve kayıtlanma eğilimleri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(33), 422-438.
- YÖK. (2019). *2019 YKS yerleştirme sonucu elektronik kayıt yaptıran öğrenciler*. Erişim: <https://istatistik.yok.gov.tr/>